

Den tabte tredjedel

Hvorfor Skåne?

1658. Et årstal blandt mange andre, der ikke har opnået en større plads i den folkelige historiske bevidsthed. Spørg et folketingsmedlem eller en minister: ”Hvad skete der i året 1658?”, og spørgsmålet vil med stor sikkerhed blive mødt med forundring. De fleste kender til den 9. april 1940, nogle også til den 29. august 1943, og de historisk bevandrede kender til den 18. april 1864, hvor vi tabte slaget på Dybbøl Skanse. Feinschmeckere kender datoen for det hidtil blodigste slag i Norden, slaget ved Isted den 25. juli 1850. Men 1658 indgår ikke engang i gymnasieskolernes punktliste over vigtige danmarkshistoriske begivenheder, hvorimod enevældens indførelse i 1660, der er en direkte følge af 1658, skal kendes som begivenhed. Men inden vi begynder at gætte på årsagen til denne nærmest officielle forglemmelse, er det på tide at afsløre de faktiske forhold:

1658 var året for Danmarks største katastrofe. Ubetinget og uden sammenligning. Næsten en tredjedel af landet gik tabt, da det ved den hårdeste fredsslutning nogensinde blev besluttet, at hele det østensundske Danmark i form af Skåne, Halland, Blekinge og Bornholm skulle overgå til Sverige. En tvangsfjernelse af dimensioner. Fredsslutningen fik navnet Roskildefreden, og ifølge den gregorianske kalender blev den indgået den 26. februar 1658. I

SAMTIDIG ELLER IKKE LÆNGE EFTER FASTSATTE EN KOMMISSION AF TOLV GODE MÆND FRA SVERIGE OG DANMARK GRÆNSEN MELLEM DISSE TO RIGER: NEMLIG VED HJÆLP AF FEM STEN LANGS HALLANDS GRÆNSE OG EN TIL SKANES OG BLEKINGES.

DE SEKSS DANSKE MÆND VAR FØLGENDE: TOLLI, TOTI OG TOKI FRA JUTLAND; GYMKIL FRA SÖJLAND; DAN FRA SKANE; GRIMITUN FRA HALLAND.

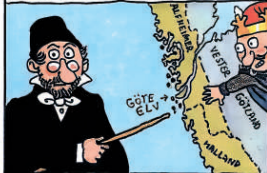

BETEGNET AF TEGNEREN ILLUSTRERET AF CLAUDIUS

DE MANGE STEN LANGS HALLANDS GRÆNSE MÅ SKYLDES HJØRNERNE I HALLANDS NORDLIGE DEL.

JEG HAR NEMLIG EN STÆRK MISTANKE OM, AT NORGE OG DANMARK FØR DEN TID GIK UD I ÉT LANGS HELE KATTEGATSKYSTEN.

SÅ AT ALTSÅ SVENSKEKONGEN TOG SIG BETALT FOR SIN MÆGLING MED DET STYKKE LAND PÅ DEN DANSKE SIDE AF GÖTTE-ELVEN, DER HVOR SIDEN GÖTTEBORG ER VOKSET OP.

Tegneren rammer sandsynligvis mere plet, end han selv ville have troet, i forsøget på at give en plausibel forklaring på grænsedragningen mellem Danmark og Sverige. Sverige fik adgang til Kattegat omkring 1255, sandsynligvis som følge af en norsk-svensk politisk manøvre, men der er ingen kilde til grænseændringen.

|| Claus

Deleuran(1946-1996)/
Fra Illustreret
Danmarks-Historie for
Folket/VISDA

dagene og ugerne derefter skulle dansk militær rømme landsdelene efter en nøje fastlagt tidsplan.

Scenen er sat i Høje Taastrup præstegård i dagene op til fredsslutningen, mens selve overrækkelsen af fredsdokumenterne foregik i et borgerhus i Roskilde. Forinden havde byen haft uønsket besøg af de fremrykkende svenske tropper, der var gået over de tilfrosne bæltter i den voldsomt hårde vinter, og som nu afkrævede roskildenserne ydelser for ikke at plyndre og nedbrænde byen – også kaldet brandskat. Den barske vinter var en af mange i den lille istid i 1600- og 1700-tallet.

I Høje Taastrup, hvor der den dag i dag er en mindetavle i kirkegårds-muren om begivenheden, stod forhandlerne fra begge sider af krigen og udenlandske diplomater som vidner. Den danske rigshofmester eller statsminister Joachim Gersdorff (1611-1661) var fortvivlet og skulle efter sigende have sagt:

”Gid jeg ikke kunne skrive, thi jeg aldrig kunne skyld få for landssvig og æresdrab for de mange tusinde sjæle, der nu efterlades i svenskens blodige hænder”.

Accurata
 SCANDIA
 BLEKING
 et
 HALLAND
 Descriptio
 per F. de Wit. Amstel.

Et udbrud præget af tidens patos, men som også kom til at gælde med en vis sandhed. Dette handler denne bog bl.a. også om.

1658 er imidlertid blevet udsat for "damnatio memoriae", en erindringsudslettelse, ligesom det skete for rigshofmester og landsforræder Corfitz Ulfeldt (1606-1664). Han var med på den svenske forhandlerside efter at have forrådt Danmark, og han stillede også personlige krav om gods og ejendom i denne forbindelse. Siden ville man glemme alt om ham, fjerne alt med forræderens billede og navn på. Efterhånden som tiden gik, stod 1658 tilbage i erindringen som noget fjernt og underligt uvedkommende. Året gik ud af historien. Men ligesom menneskers egne fortrængninger er udtryk for traumer, således er "1658" også et traume, der den dag i dag ikke er vedkendt. Vi har erindringen om Kalmarunionen, tabet af Norge ved Kielerfreden i 1814, Dybbøl 1864 og Genforeningen samt besættelsestiden intakt, men det officielle Danmark har ingen erindring om "1658".

Det så vi ved 350-årsdagen for Roskildefreden i 2008. En tv-vært på TV 2 kunne ikke rigtig finde en grimasse, der kunne passe, da han annoncerede dagens markering, som var indskrænket til et møde i København og en erindringsgudstjeneste i Roskilde Domkirke, som daværende kronprins Frederik (1968-) trods alt deltog i. Gudstjenesten var dog ikke en officiel begivenhed: Biskoppen talte ikke meget om de faldne soldater, var generelt ikke godt inde i emnet, og der var ingen flag på halv, som blev hejst på hel klokken tolv, som man gør på besættelsesdagen den 9. april. Enkelte avisartikler blev det til, men ellers ikke mere. I Norge rådede den totale tavshed, selv om også de tabte store grænseprovinser til Sverige dengang. Var det underforstået, at jubilæet skulle dysses mest muligt ned?

Forrige opslag:
Det historiske
Østdanmark skygger
her for Bornholm,
fordi Nørrehalland
er placeret der, hvor
Bornholm ligger.
Kortet er tegnet 32 år
efter Roskildefredens
indgåelse og 21 år
efter afslutningen
af Skånske Krig. På
tilsvarende kort nogle
årtier forinden som
fx Husmans kort ses
de danske stednavne
tydeligt.
|| Frederik de Witt/Det
Kgl. Bibliotek

Overfladisk set kan det tydes sådan, men svaret ligger nok snarere i det ”kollektive ubevidste”, for at bruge et begreb fra den schweiziske psykiater Carl Gustav Jung (1875-1961). En fortrængning i det gode, nutidige broderskabs ånd, hvor man ikke ripper op i for længst helede sår. Bortset fra visse historisk interesserede personer, der ikke vil lade 1658 gå i glemmebogen. Især i Skåne er der ”regionalister”, der ikke vil lægge fortiden bag sig – også fordi man her i særlig grad har mærket historiens mørke gardiner blive trukket for.

En mørklægning, der bedst illustreres ved hjælp fra en gammel vandrehistorie: I en skånsk skole spurgte historielæreren eleverne: ”Vad hände i sextonfemtiåtta (1658)?”, hvortil eleverne svarede i kor: ”Det var då, att vi blev befriade från danskarna”, og læreren fortsatte tilfreds sin undervisning. Den svenske håndtering af historien får en særlig behandling senere i bogen, men det er vigtigt at forstå, at ”1658” er et langt mere omfattende kompleks, som ikke kun handler om datidens tab. Det har også konkret betydning for, hvordan vi i nutiden forholder os til hinanden, både omkring Øresund og i det store teknokratiske projekt, som kaldes Øresundsregionen.

At forholde sig til 1658 er alfa og omega i omgangen med historien, fordi vi på den måde sætter væsentlighed før nutidig politisk behagelighed og opportunisme. Det er indiskutabelt, at året er skelsættende, og håndteringen siger også noget om statens selvbevidsthed, der igen smitter af på befolkningens opfattelse af sig selv og fortiden. For hvordan kunne det lykkes på dén måde at henvise et så vigtigt år til glemmebogen? Det er et erindringsstab af et kolossalt omfang, som jeg skal prøve at indkredse til sidst i denne bog.

Panikfreden i Roskilde

To begivenheder i 1600-tallet markerede enden på en ellers velfungerende grænsedragning i Skandinavien. De tre skandinaviske kongeriger havde nemlig haft fælles og anerkendte grænser i 650 år, fra ca. år 1000 og indtil Brømsebrofreden i 1645. 650 års anerkendte grænser blev opløst med et snup-tag, og 13 år senere fulgte den famøse Roskildefred, der for alvor ommøblerede grænserne. Men der er noget, der tyder på, at Roskildefreden kunne være undgået – eller i hvert fald have set anderledes ud. Den er også blevet kaldt panikfreden i Roskilde, fordi kongen, Frederik 3. (1609-1670), skyndte sig at kaste håndklædet i ringen for at redde sin hovedstad. Ville han hellere miste en vigtig del af landet frem for det hele? Ville han hellere blive boende på slottet med sit rigsråd i nærheden frem for at flytte over til det ubesatte Skåne og fortsætte kampen dér? Gisningerne er mange.

Men det blev ikke sidste gang, dansk udenrigspolitik led et nederlag, som kunne være undgået: Faktisk har vi både i gammel og nyere tid en række ”minderige” nederlag, der måske kunne være tacklet anderledes heldigt. Nederlag, som vi dog taler om i ny og næ – ”1658” er derimod indhyllet i glemslens slør, og kun en enkelt lille historisk orienteret forening i Danmark beskæftiger sig med Skånes historiske og geografiske tilknytning til Danmark. Så hvad betyder Skåne for Danmark i dag? Er det bare en tabt landsdel, hvor aktiv glemsel er det nemmeste middel til at komme over Danmarks absolut største nederlag nogensinde? Er Skåne blot arbejdskraftreserve for hovedstadsregionen? Og hvad med kulturelt samkvem i videste forstand? Det vil der blive givet et bud på til sidst i bogen. Lad os dog skrue tiden tilbage til før Skandinaviens gigantiske nabostrid.